

UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI”
CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE FILOSOFIE

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

”SCOPUL ȘI GENEZA NORMEI ”

Conducător de doctorat:

PROF. UNIV. DR. AUREL T. CODOBAN

Student-doctorand:

Claudiu-Octavian Ulici

2013

”Normele sunt unicele componente ale realității, realitate care poate fi stabilită și ameliorată numai de către Autoritatea transcendent-imanentă și reflexivă, în intenționalitatea «reglementării lumii».”

CUVINTE-CHEIE ȘI CONCIS

CUVINTE-CHEIE

drept-morală-filosofie, normă, lege, autoritate, normativitate, evoluție morală, ierarhie normativă, corp politic, corp social, stat-persoană, contract social, cetățenie, formarea legii, posibilitatea legii, componența lumii, reconstrucția normativă a realității.

CONCIS:

Lumea, în esența sa, este o construcție normativă *a priori*, prin urmare orice raportare o am cu referire la ceva, o suprapun unor reguli deja acceptate, regulă în care sistemul de referințe este unul imaginat spațio-temporal, însumat în istoricitate. *A posteriori* regula poate fi schimbată de o autoritatea transcendent-imanentă, care în cele din urmă nu poate fi decât și una reflexivă. Normele sunt unicele componente ale "realității", realitate care poate fi stabilită și ameliorată de către Autoritatea transcendent-imanentă și reflexivă, în intenționalitatea "reglementării lumii".

MOTS-CLÉS ET CONCISE

MOTS-CLÉS

droit-morale-philosophie, règle, loi, l'autorité, la normativité, le développement moral, la hiérarchie réglementaire, le corps politique, corps social, la personne de l'état, contrat social, la citoyenneté, sur la formation du loi, comment la législation est-elle possible, composition du monde, la reconstruction normative de la réalité.

CONCIS

Le monde, dans son essence, est une construction normative *a priori*, par conséquent, tout rapport, je dois me référer à quelque chose, chevaucher à un règles déjà acceptées, dans le système imaginaire de référence en temps et l'espace, s'élevait historique. *A posteriori* règle peut être modifiée par l'autorité transcendant-immanente que, dans ce dernier ne peut être que d'une réflexive. Les règles sont les seules parties de la «réalité», la réalité qui peut être établi et amélioré par l'Autorité transcendant-immanente et réflexive, à l'intentionnalité de "réglementation du monde".

KEYWORDS AND ABSTRACT

KEYWORDS

law-morality–philosophy, norms, authority, normativity, moral evolution, normative hierarchy, political body, social body, person of the state, social contract, citizenship, creating the law, the possible objectivity of law, the made-up world, rebuilding reality by norms.

ABSTRACT

The world in its essence is an *a priori* normative structure namely any connection I have with something I settle down on the already accepted rules in which the reference system is one imagined in space and time, cumulated in historicity.

An *a posteriori* rule can be changed by the transcendent-imminent authority which finally can also be a reflexive one, too. The norms are the unique components of the so called "reality" which can be established and improved by the transcendent-imminent and reflexive authority thus possibly leading to the "world settlement".

REZUMAT

CAP. I. EPISTEMOLOGIE JURIDICĂ

I.1. Epistemologie morală

Prima parte a tezei urmărește expunerea unei succinte paralele drept-morală-filosofie, axată pe o chestiune de bază și anume aceea dacă valorile și normele care presupun punerea în aplicare a justiției, pot fi supuse unui control rațional, sau sunt pur și simplu expresia pasiunilor și intereselor noastre.

Se pornește această parte a tezei, de la studiul lui Richmond **Campbell** (*"Moral Epistemology" - Stanford*), privind posibilitatea unei cunoașteri morale, ca element central în epistemologia morală, ce evidențiază un întreg grup de probleme. Pentru început autorul a observat că explicațiile **sociologice** pentru dezacordurile morale, sunt bazate, sau pe faptul că nu există fapte morale care să fie cunoscute, sau pe aceea că există cunoștințe morale, dar faptele morale sunt relativizate la grupul social în care sensibilitatea morală este formată, iar ca rezultat, nu există adevăruri morale cunoscute și deținute universal. Din punct de vedere **psihologic** judecățile morale sunt observate ca intrinsec motivate și din moment ce, pentru a constitui cunoaștere morală, o judecată morală trebuie să fie făcute cu privire la fapte morale, cunoașterea morală, nu este posibilă.

Ontologic, cunoașterea morală este o cunoaștere a realității morale, care ar putea fi de natură teologică, sau aparținând unui domeniu non-

natural, care nu este nici teologic, nici fizic, dar *sui generis* și în cele din urmă posibilitatea ca o cunoaștere a realității morale să fie inteligibilă ca parte a lumii naturale studiate de știință. Subliniez în acest capitol al tezei și modul în care *John Stuart Mill* în "*Utilitarismul*" își construiește propria viziune asupra utilitarismului-altruist, având în vedere distincția bine-personal și bine-public, ajungând la concluzia că sacrificiul individual este cea mai înaltă virtute. Relațiile și legăturile indivizilor în societate, reprezintă un mare avantaj și, conform viziunii exprimate de David **Hume** în "*Eseuri politice*", nu pot fi asigurate acolo unde oamenii nu își respectă angajamentele stabilite prin regulamente publice. **Evolutiv**, morala umană în esență și în ciuda diferențelor observabile în prezent, poate fi văzută și ca o adaptare darwinistă. Pe de altă parte din punct de vedere **metodologic**, în mod tradițional s-a încercat explicarea posibilității cunoașterii prin apel la unele principii, care pot fi sesizate și susținute *a priori* și independente de științe naturale. În cele din urmă, din punct de vedere **moral**, diverse grupuri minoritate, sunt de multe ori critice față de epistemologiile morale tradiționale, căci standardele găsite acolo ar fi părtinitoare. Astfel, la feministe de pildă, se respinge idealul de imparțialitate, pe motiv că el însuși nu este imparțial. Soluționarea paradoxului este importantă atât pentru evaluarea unor astfel de critici cât și pentru înțelegerea în general a modului în care pot fi evaluate criticile morale folosind standarde epistemice.

I.2.Epistemologia dreptului

Epistemologia sau logica cercetării științifice, poate fi identificată cu teoria metodei științifice, care se ocupă cu deciziile care privesc felul în care trebuie tratate enunțurile științifice. Fenomenul juridic se caracterizează în general, prin voința membrilor unui corp social, de stabili efecte pentru un comportament determinat și înscrierea lor prin formule imperative în textul

normei, așa cum este observat de **Ricci** Roland în "*Le statut épistémologique des théories juridiques : essai de définition d'une pratique scientifique juridique*" (Droit et Société nr. 50/2002).

Termenul de "fenomen legal" este observat ca fiind uzat mai degrabă pentru comoditate și prin urmare nu poate fi lipsit de o oarecare ambiguitate, iar teoriile juridice au un statut epistemologic *a priori*, indiferent de conținutul lor, iar dezvoltarea unei practici juridice științifice trebuie să reconsidere funcția alocată acestora. Formularea de teorii juridice și confruntarea lor cu realitatea normativă pentru a le testa validitatea este stadiul în care se găsesc cunoștințele noastre, oportunitatea unică de a aborda în mod obiectiv un fenomen juridic. Realizarea acestor teste empirice necesită dezvoltarea unui limbaj și a unei practici specifice, în conformitate cu contribuțiile respective ale normelor la semantica științifică și la raționalismului critic.

Simțul comun nu va înțelege norma, decât în măsura în care o poate vedea confirmată în experiență, ori decizia judecătorească trebuie pronunțată prin presupunerea ca valid, a unui viitor rezultat. A înțelege faptul juridic *a priori* și independent de experiență ține de intelectul speculativ și cade cu totul în afara orizontului simțului comun, așa cum ne arată Immanuel **Kant**, în "*Critica rațiunii pure*".

Contribuția adusă de filosofia științei, a demonstrat că o abordare obiectivă a cunoștințelor nu poate trece etapa formulării unor teorii, dar cu toate acestea, pentru o bună înțelegere a fenomenului juridic și posibilitatea unor acțiuni viitoare juste, o abordare teoretică apare ca strict necesară. Pentru a atinge un "obiectiv" stabilit de noi înșine, este necesar să facem o confruntarea proiectului normativ cu realitatea juridică, singura posibilitate pentru a realiza teste empirice de valabilitate a teoriilor juridice, conform lui **Karl Popper** "*Filosofie socială și filosofia științei*".

Obiectivul ce poate fi stabilit normativ, nu poate avea în centru său decât "omul", căci așa cum a afirmat Protagoras, **Platon** vol 2, Hermogenes: „*omul e măsura tuturor lucrurilor*”, iar lucrurile sunt identice fără deosebire de persoană.

O idee interesantă preluată aici din sistemul sistem juridic francez, Emmanuel **Putman**, „*L'introuvable contrat complet*” este aceea că legea poate da, spre exemplu, un caracter obligatoriu pentru un contract cu un conținut obligațional înscris, care este incomplet din motive obiective. Prin urmare un contract complet nu poate fi decât unul „*imaginat*” și la fel este și în cazul normei rezultate dintr-un „*contract social*”, căci ea nu include niciodată toate situațiile posibile a avea loc în practică. De aici rezultă importanța cultivării justițiabilului, pentru ca acesta să poată completa „locurile rămase libere”, din normă.

Faptul că o normă, adică propoziție în care se încearcă exprimarea realității este adevărată, nu constă în aceea că aceasta are o anumită relație cu realitatea, ci în aceea că ea are într-adevăr o anumită relație cu ea, *a fortiori* cu sistemul integrat de norme din care face parte aceasta, conform susținerilor lui Ludwig **Wittgenstein** din „*Jurnale 1914-1916*” Realitatea este exprimată prin regula morală și apoi prin regula morală transpusă în regula juridică și ea este stabilită *in abstracto* și *a priori* de autoritatea colectivă.

Calea spre dezvoltarea unor mecanisme de reglementare, nu poate fi traversată fără cunoașterea fenomenului juridic, iau utilizarea teoriei juridice permite într-o bună măsură, îmbunătățirea demersului.

I.3. Dreptul prin el însuși

Juristul și filosoful Hans **Kelsen** în "*Doctrină pură a dreptului*", cu referire la fundamentul ordinii juridice, ca sistem de norme ce reglementează comportamentul cetățeanului, concluzionează că valabilitatea unei norme este dată de valabilitatea unei alte norme situată la baza unei ierarhii juridice, norma superioară fiind cea care determină norma inferioară. Apoi autorul citat se observă că, doar o autoritate competentă poate stabili norme valabile, iar în capătul lanțului normativ, în poziția cea mai superioară s-ar afla norma de bază, care este sursa valabilității tuturor celorlalte. Norma de bază este norma, din conținutul căreia pot fi derivate toate celelalte norme, asemeni particularului dintr-un general, atât după conținutul lor de valabilitate, cât după motivul lor de valabilitate și are un conținut presupus a fi nemijlocit. Norma de bază este identificată aici ca fiind pe de o parte cea care se limitează la a delega autoritatea de a stabili normele, care identifică autoritatea colectivă delegată pentru a norma și care conține elementele de bază ale dreptului.

Astfel, chiar dacă o ierarhie normativă este îndeobște recunoscută, la fel și o derivare a normelor, o așa-numită norma de bază nu o putem găsi într-un istoric juridic, ci mai degrabă ea trebuie șlefuită într-o evoluție viitoare a procesului normativ.

Normele de bază, sunt în principal stări de fapt presupus a fi valide social în urma unei dezbateri și a includerii lor într-o normă. Sancțiunea este stabilită conform gradul de toleranță al guvernării. Normele sunt așadar în principal rezultatul uzanțelor sociale și în special a jurisprudenței. Normele pot fi și excepționale, care să tindă la o modificare a relațiilor sociale stabilite prin ordinea juridică imaginată, cum ar fi cele edictate de o putere publică revoluționară, cu toate că și acestea pot fi rezultatul unei uzanțe, percepută ca valabilă.

I.4. Analiză "utilitaristă" a dreptului

Legea și norma în general, îndeplinesc condițiile necesare pentru a exista în societate, iar această posibilitate a legii, poate avea mai multe sensuri, așa cum se susține în studiul lui Pierre **Noreau** ("*Comment la législation est-elle possible? Objectivation et subjectivation du lien social*" - Université de Montréal). Dreptul există și se menține în măsura în care se instituționalizează relațiile sociale, răspunzând astfel cerințelor vieții individuale și colective. Cu toate acestea, el nu este suficient în sine și trebuie să cunoască o readaptare socială constantă. Legea pare astfel posibilă, deoarece acesta îndeplinește cerințele de stabilitate și schimbare. Obiectul legii sunt relațiile sociale și prin urmare aceasta suferă numeroase mutații în subiectivare, continuu între obiectivare și subiectivare.

O lege pentru a fi utilă trebuie să fie în concordanță cu morala și prin urmare utilitatea este considerată de John Stuart **Mill** în "*Utilitarismul*" drept un "*test al moralității*".

Thomas **Hobbes** în "*Elementele dreptului natural și politic*", remarcă asupra naturii și felurilor legilor, că acestea sunt "*declarații ale minții*", privitoare la o acțiune viitoare sau o acțiune care va fi omisă în viitor, declarații care sunt fie "*promisiuni*", fie "*propoziții imperative*".

Astăzi, reflecția asupra legii, nu se mai poate baza pe alternativa ireductibilă între dreptul natural și pozitivismul juridic. Există pentru autorii relevanți în domeniul juridic din secolul XX, un fir comun între toate

lucrările de teorie a legii și anume o opoziție mai mult sau mai puțin marcată între teoria juridică și filosofia dreptului, așa cum observă Jean-Pascal **Chazal**, (*"Philosophie du droit et théorie du droit, ou l'illusion scientifique"* - Universitatea Jean Moulin (Lyon III))

Pentru David **Hume** în *"Eseuri politice"*, realizările memorabile pentru societate, se pot atribui legislatorilor, care transmit un sistem normativ și instituțional ce poate asigura *"pacea, fericirea și libertatea"*.

CAP. II. AUTORITATEA COLECTIVĂ ȘI OBLIGAȚIILE LEGALE

II.1 Autoritatea sau personalitatea colectivă

Într-o privire de ansamblu asupra fenomenului numit stat-persoană juridică, în teză este citat pentru început Jacques **Maritain**, care observă în *"Asupra bisericii lui Cristos. Persoana și Personalul Bisericii"*, că biserica, în calitatea sa de persoană morală, ar avea o existență dublă, una fizică "naturală" ca orice comunitate umană și una "supranaturală", dincolo de membrii săi, iar organizația bisericii ar putea, să fie numită o "persoană" (comună sau colectivă).

Thomas **Hobbes** arată că oamenii trebuie să își găsească un sprijin reciproc pentru a avea un avantaj asupra dușmanului, iar dacă această grupare are un scop comun, care trebuie menținut permanent se formează un "corp politic" sau "societate civilă".

Apoi teza observă cum, în principiu pentru **Locke**, există o societate "politică" acolo unde membrii renunță la "puterea naturală", "încredințându-o colectivității (community)" și fiind astfel exclusă judecata privată a fiecărui membru în parte, iar "colectivitatea" (community) ajunge să judece conform unor reguli stabilite și aceleași pentru toți. Comunitatea își deleagă atribuții către oameni, pentru a pune în aplicare acele reguli și tot colectivitatea "decide în toate diferendele care pot apărea între membrii acelei societăți" în privința unei chestiuni stabilite prin lege și sancționează comportamentul contrar acesteia. Comunitatea stabilește pedeapsa pentru încălcarea legii,

având astfel puterea de a legifera, căci oamenii nici nu au acceptat vreodată ideea că puterea paternă naturală are vreun drept de autoritate sau este temelia unei conduceri, iar autoritatea este singura care are dreptul de a folosi forța.

Deoarece nu ar exista o autoritate naturală între membrii unei colectivități, iar forța nu produce vreun drept, autoritatea legitimă are la bază o convenție, potrivit lui **J.J. Rousseau**. Acesta postulează că, *”în momentul în care fiecare își pune în comun întreaga persoană și putere, sub conducerea supremă a voinței generale”*, în acel moment, persoana particulară a părții contractante dispare, iar actul de asociere produce un *”corp moral și colectiv”*. Adunarea populară constituantă nu e suficientă pentru statul nou format în baza unei constituții, ci trebuie creată o permanentă a consultării generale.

Criticând perspectiva hegeliană, **Bochenski** concluzionează că orice purtător al autorității este întotdeauna un individ, individ implicat în desfășurarea unei proceduri prevăzute de regulamente oficiale. O autoritatea desemnează din principiu o relație, o relație între trei elemente, între cel puțin două persoane în care cineva care are autoritate *”purtătorul”* și un altul pentru care primul o are *”subiectul”* și un domeniu în care se exercită autoritatea. Purtătorul autorității pare a fi o ființă conștientă individuală, ceva de genul unei *”mulțimi de oameni”* contopite din punct de vedere spiritual, căci *”este totuși necesară o conștiință pentru ca să poată apărea un subiect al autorității”*. Cu toate acestea se observă că, în cazul unui parlament, spre exemplu, s-ar părea că am avea de-a face cu un grup care îmbracă funcția de purtător al unei autorități *”obiective”*.

Se observă apoi în cuprinsul tezei, cum Robert **Dahl** tratează condițiile optime pentru apariția și existența sistemelor ce permit contestarea publică și vede trăsătura fundamentală a democrației ca fiind o numită *”receptivitatea*

constantă a guvernului la preferințele cetățenilor, considerați egali din punct de vedere politic” preferând poliarchie în opoziție cu oligarhiile concurențiale. În sinteză, Dahl constată că pentru ca o țară să fie guvernată de către un regim unde populația are dreptul la contestare publică (adică o poliarchie), aceasta depinde de etapele istorice prin care a trecut, ordinea și nivelul de dezvoltare socio-economic, egalitate și pluralism și dominația împreună cu convingerile activiștilor politici. Aceste multe condiții impuse, sunt totuși lăsate în cele din urmă la latitudinea istoriei.

Asupra autorității și legii ca produs al acesteia, ”forțe” care stăpânesc cel mai bine omul, Hannah **Arendt** enumeră limitativ: credința religioasă, autoritatea și tradiția, care însă specifică autoarea, nu pot fi lăsate a acționa ”singure” , ci acestea vor fi situate mereu împreună.

II.2. Convenția comunitară. Transformarea contractului social de la Rousseau la Kant

Ideea unui contract social, pleacă de la Thomas **Hobbes** (1690), care observă în general formarea acestui contract având la bază o cedare a drepturilor în mod ”*reciproc avantajos*”, unde ambele părți trebuie să își îndeplinească obligațiile, existând o există însă ”*o putere de constrângere comună deasupra ambelor părți*”, iar apoi, apare necesitatea unui sprijin reciproc din partea comunității, ”*în vederea apărării*”, alăturat unui scop comun.

John **Locke**, în "Al doilea tratat despre cărmuire (1690). scrisoare despre toleranță", observă și el apoi contractul social, ca fiind un "contract" care pune capăt stării naturale între oameni, prin aceea că este exprimat acel " *acord comun de a intra într-o colectivitate (community)* " și de a forma un corp politic

Mult după aceștia, J.J. **Rousseau** (1762) rafinează idea, încarcerând găsirea unei forme de "asociere" prin care forța comună a membrilor unei colectivități, să apere persoana și bunurile "fiecărui asociat în parte", astfel încât acesta să nu se supună, dar totuși să păstreze și o anumită libertate, chestiune rezolvabilă printr-un contract social.

David **Hume** admite că numai propriul consimțământ poate să stea la baza "asocierii" și supunerii lor față de orice tip de autoritate, iar orice guvernare are inițial la bază un contract și chiar cele mai vechi forme de asociere s-au format pe baza acestui principiu .

Independența unui stat este dată de dreptul de a hotărî în politica internă și externă, iar încălcarea acestui drept de către alte state, pentru a da curs politicii ar însemna " *desconsiderarea lor ca persoane / organisme morale, condiție prevăzută în contractul original, care întemeiază drepturile popoarelor*", observă și Immanuel **Kant** în " *Spre pacea eternă. Un proiect filosofic*"

Teoriile contractului social emise de Hobbes, Locke, Rousseau și Kant au subliniat că justificarea statului depinde de un acord general al membrilor, teoria contractului social pare o concepție voluntaristă a justiției și asumarea obligațiilor. Numai la Kant nu se specifică exact faptul că acest acordul este fundamentală pentru acțiunea contractului social. Contractul inițial pare că nu crează o anumită societate sau formă de guvernare, ci mai degrabă obiectul unui contractului inițial este dat de principiile stabilite de justiției

pentru stabilirea unei structuri de bază a societății conform lui J. **Rawls** în ”*A teory of justice*” - 1971 .

II.3. Cetățenie limitată, fragmentată și iluzorie

Printre cele mai dezbătute reflecții contemporane, sunt cele asupra legii, lege înțeleasă ca ”drepturile fundamentale” și ”cetățenie”. Ele includ disensiuni cu privire la statutul persoanei, posibilitatea acesteia de a se defini în termenii de drepturilor și obligațiilor, recunoașterea acestora ca aparținând unor categorii minoritare determinate, dezbateri asupra transformărilor statului pe plan ”internațional” sau ”global” în contradicție cu dorința de afirmare ”locală”, ”comunitară”, ”regională”, dezbateri determinate de tensiunile conceptuale, care încearcă să pătrundă în pluralitatea și diversitatea de situații în încercarea de a explica generalitatea unor fenomenele sociale la nivel regional sau mondial. În acest context, apare necesitatea abordării ”*problemei contemporane a cetățeniei*”, așa cum o face colectivul coordonat de Michel **Coutu** într-o lucrare relevantă asupra drepturilor fundamentale ale cetățeanului, citată în bibliografie. Se concluzionează că cetățenia, este în primul rând un statut juridic, aferente procesului de atribuire sau pentru a obține un drept care are o valabilitate empirică.

Drepturile politice, urmăresc participarea la exercitarea puterii politice, inclusiv votului universal, iar drepturile sociale includ drepturile la diverse ajutoare sociale ale statului și dreptul la educație.

Autorul, deși multe din elementele sistemului clasic care descrie cetățenia îi rămân importante, remarcă că pentru o înțelegere sociologică a cetățeniei, se pare că "sistemul clasic" nu mai este în măsură să rezolve problema cetățeniei contemporane și nu indică limitele și măsurile în care are loc o realizare efectivă a drepturilor cetățenești.

Cetățenia în prezent pare "*fragmentată*", căci aceasta nu mai poate fi înțeleasă în contextul societății contemporane, ca bazată pe un unic de raportul față statului-națiune, fiind produsul al pluralismului cultural.

Cetățenia este observată de autor ca fiind "*limitată*", căci în acest moment nu se mai pune problema unei extinderi treptate a drepturilor sociale, constitutive ale cetățeniei, din pricina unei "*crize a statului bunăstării*".

Problema naturii iluzorii a cetățeniei trebuie pusă în ceea ce privește statutul acesteia, definit ca "*cetățenie-identitate*" (Coutu , 15-17).

"Cetățenia trebuie înțeleasă ca apartenență la o comunitate, o identitate, problema acesteia fiind enunțată a priori de sociologia politică, iar dimensiunea legală pare a fi întrutotul absentă."(Coutu , 18).

II.4. Formarea normativă instituționalizată

Conform informațiilor oficiale, disponibile public, furnizate de administrația Republicii Franceze (2012), legea (norma) unei autorități competente pentru un anumită arie geografică - lege, decret, ordonanță – va fi în concordanță cu dreptul material și procedural deja aflat în vigoare, precum și principiile de bună redactarea ale textului. Prin urmare o cunoaștere precisă a legii în vigoare pentru domeniu legiferării, este în mod evident o parte esențială în formarea noilor dispoziții legale. Cu toate acestea, dincolo

de cunoașterea și analiza legislației existente, este necesară și o reflecție asupra utilității noilor reguli și posibilitățile ca acestea să sufere un eșec în procesul de implementare socială, cauzat printre altele prin aceea că noile norme urmăresc o schimbare a standului social deja acceptat.

Se încearcă aici stabilirea unei legături procedurale, între formarea oficială a unei legi, ceea ce se înțelege în mod "oficial" despre această formare și modul în care o "normă" în general, în înțelesul ei de "moral", este produsă de colectivitate sau jurisprudență.

CAP.III. RECONSTRUCȚIA NORMATIVĂ A REALITĂȚII

III.1. Evoluția culturală și impactul acesteia asupra normei

Teoriilor moderne ale evoluției culturale, insistă pe importanța formelor succesive, în special asupra diferitelor moduri de "învățare de la alții a unor elemente culturale", conform studiului lui **Lewens Tim**, "*Cultural Evolution*", *Stanford*.

Sunt duse în discuție în această parte a tezei, teoriile inițiale a lui Jean Baptiste Lamarck și Charles Darwin, care independent unul de celălalt, au aproximat că lumea vie se transformă sau "evoluează". Teoriile lor sunt interesante din perspectiva formării unei imagini asupra a ceea ce se înțelege prin evoluționism și din punct de vedere biologic. Aceste teorii, pot fi redusă la următoarea schemă: mediul determină transformarea directă a organismelor vegetale; Caracterele dobândite sunt ereditare; Organismele au o tendință internă spre adaptare și progres.

Primii antropologi au adoptat concepția potrivit căreia cultura ar fi un "corpus de practici și credințe" care formează identitatea de sine a unui trib, iar fiecare membru al acestuia posedă cultura, întrucât asta cere însăși calitatea de membru. Apoi cultura este tratată ca proprietate a unei elite educate, o realizare ce presupune inteligență și studiu, conform operei lui **Roger Scruton**, "*Cultura modernă*".

În esență se scoate în evidență observații de tipul celor la care făcea referință **Bergson** atunci când afirma că personalitatea noastră crește, iar fiecare moment este ceva nou care se adaugă la ceea ce era dinainte, iar să mergem mai departe este inepuizabil. Atunci când afirmăm că *"ne creăm pe noi înșine"* în sensul acceptat de Bergson, o supunem într-un sens propriu, al viziunii noastre, viziune care poate fi cel mai bine "materializată" în "lumea" noastră, lume în care "materialitatea" este un construct al experiențelor noastre.

Observarea atentă a evoluției organice, conduce la îndreptățirea unei transpuneri a acesteia în planul conștiinței, trecând astfel de la vizibil la invizibil (Bergson, I, 32-33).

Nu se poate prevedea pentru viitor decât ceea ce se aseamănă cu trecutul sau ceea ce poate fi reconstituit din elemente similare celor din trecut. (Bergson, I, 34), sau în cuvintele lui **Kant** *"Orice gândire trebuie să se raporteze în cele din direct sau indirect la la "intuiții, prin urmare la noi, la sensibilitatea noastră, fiindcă altfel nici un obiect nu ne poate fi dat"* (Kant, I, 7). Trecutul înseamnă culturalul deja asimilat, adică tot ceea ce este învățat din experiență (*personală sau învățată*) că poate asigura "identitatea".

Funcția specifică a filosofiei pare a fi pentru autorul *"Evoluției creatoare"* tocmai aceasta, adică *"aprofundarea devenirii în general, evoluționismul adevărat și în consecință, adevărata prelungire a științei, știut fiind că, prin știință, se înțelege un ansamblu de adevăruri constatate sau demonstrate, și nu o anume scolastică..."*. Filosofia poate face această abordare, nu privind spre exterior sau spre ea însăși, ci recurgând la "normare" adică la stabilirea de reguli ale conștiinței.

III.2. Limitările juridicului. Obiecte normate

Pare facil de observat faptul că, legea are anumite limite, iar pe de o parte parlamentarii încearcă să le corecteze, prin frecvente modificări ori actualizări, ce sunt aduse, iar pe de altă parte din punct de vedere jurisprudențial, este extrem de dificilă o abordare practică unitară, fapt certificat de numeroasele decizii contradictorii, constatate de curțile internaționale. Regula morală a fost observat anterior că poate fi modificată și este relativizată la anumite grupuri. Apoi după ce se amintește existența unei anumite "evoluții culturale" și se stabilește un caracter "incomplet" al normei, se concluzionează că aceste "lacune" trebuiesc completate prin ceea ce s-ar numi generic educație.

Isaiah **Berlin** în "*Puterea Ideilor*" explică că, pentru un "*control al propriei vieți, în lumina cunoașterii lucrurilor*" care pot apărea și față de care este necesară o acțiune sau inacțiune, "*este de dorit ca (oamenii) să fie înarmați ... cu destule cunoștințe ... dacă vor să exercite un oarecare control conștient asupra lor*". Legea pură, este la bază o construcție culturală, ce odată permite o încadrare de principiu într-o anumită atitudine față de ceva, atitudine stabilită normativ ca "valabilă"; tocmai de aceea se observă în capitol problema comprehensiunii obiectului normat, adică a relației sociale reglementate.

Pentru **Piaget**, există un paralelism între nivelurile formării posibilului și ale necesarului, paralelism ce pare datorat unei "spirale" în care plecând de la o cunoștință dobândită și care poate fi numită prin urmare "reală" (obiect exterior, fie în calitate de sursă endogenă), chiar formarea sa inițială antrenează posibilități. (Piaget, 166). Deși numește acest principiu "simplu", "elementar" Piaget observă că acesta este departe de a semnifica în

înțelesul obișnuit "*simplu*", deoarece fiecare progres în cunoaștere care se dorește în fapt o apropiere de cunoașterea obiectului, nu face decât să mărească distanța care, iar această distanță față de obiect prin urmare, "*in pofida ameliorărilor*", nu permite niciodată cunoașterea. (Piaget, 167)

III.3. Găsirea acordului complet

Dreptul există și se menține în măsura în care sunt instituționalizate relații sociale, ajustând condițiile de viață individuale și colective (**Noreau**, "Comment la législation est-elle possible"). Norma publică reprezintă și poate reprezenta limitativ, sinteza codificată a comportamentului necesar sau / și sancțiunea aplicabilă unui posibil comportament deviant.

Prin faptul că o persoană se situează într-un anumit teritoriu în care este manifestă o ordine de drept, se impune o acceptare a contractului social aferent colectivității, prin urmare întregul sistem de norme aferent ordinii respective. Acceptul este asemeni formării voinței într-un contract, care în fapt presupune o asumarea rațională a viitorului comportament, în fond o anticipare a acestuia, atât cât stă în puterea contractantului.

Se observă aici, cum un sistem juridic poate stabili un caracter obligatoriu complet pentru un contract cu un conținut obligațional, ce are de fapt multe "lacune" și se dovedește mai degrabă incomplet în sensul că nu se iau în considerare toate soluțiile pentru încheierea acordului și cu privire la toate accidentele neprevăzute ce ar putea priva părțile contractante de rezultatul dorit (**Putman**, "L'introuvable contrat complet", 1), cum ar fi situațiile de forță majoră sau cazurile fortuite, chestiuni care pot fi numai exemplificate în genere. După aceasta, privind norma ca parte a contractului social, deci în fond tot ceva ce are o bază contractuală, în paralel

se poate face o prezumție asupra faptului că și această normă este incompletă.

Într-adevăr, un drept presupune o raportare socială și prin urmare nașterea unui tip de "contract", iar cum un contract complet nu există în realitate, acesta fiind "o plăsmuire a imaginației", participanții vor trebui de fiecare dată să întreprindă eforturi pentru o "completare" a dreptului aplicabil. Dreptul este ante-desfășurarea exemplificativă a comportamentului ce poate fi încadrat în "manifest" pentru cei relaționați, iar norma trebuie așezată pe calea căutării acordului complet. "Completarea contractului social" este posibilă numai prin procedee educaționale morale, morală ce completează legea ca norma publică.

La finalul sub-capitolului sunt sistematizate observațiile lui Jacques **Maritain** din "*Moral philosophy*".

III.4. Reconstrucția normativă a realității

Fenomenul juridic se caracterizează în general, prin voința membrilor unui corp social, de stabili efecte pentru un comportament determinat și înscrierea acestora prin formule imperative în textul unei norme obligatorii puse în aplicare prin stabilirea de sancțiuni specifice în cazul unui comportament contrar (Ricci Roland, "*Le statut épistémologique des théories juridiques*"). Deoarece legea, ca normă rezultată dintr-un "contract social", nu include niciodată toate situațiile posibile a avea loc în practică, este importanța cultivarea justițiabilului, pentru ca acesta să poată completa "locurile rămase libere", din normă.

Dacă o autoritatea desemnează din principiu o relație, aceasta trebuie transpusă într-un alt registru, într-unul situat dincolo de câmpul perceptiv al justițiabilului, unul oficial și public, dincolo de experiența directă, transpus transcendent. Se observă în această parte a capitolului cum argumentează Kant, unitatea cunoștințelor într-un sistem articulat care sprijină scopurile esențiale ale rațiunii sub o Idee, conceptul rațional despre forma unui tot, determinat a priori. (KANT, I, 588). Acestora se adaugă apoi perspectiva lui d'Aquino care face distincție ierarhică între "autoritatea bazată pe raționalul" și "autoritatea întemeiată pe revelația divină " (*de AQUINO, 51*) și se arată de ce autoritatea ultimă, este percepută ca transcendentă.

Apoi, pentru a găsi atribute acestei autorități transcendente așa cum sfătuiește Fichte (FITCHE, 13), perspectiva observației se poate întoarce spre observator ca "*prima cerință*" și se observă un caracter reflexiv al autorității transcendente. Poate fi criticată diviziunea legii în "morală" și "oficială", atâta timp cât acestea este stabilită și modificată numai de către Autoritatea transcendent-reflexivă, căci în fond peste această ultimă autoritate nu se poate face "recurs".

Cum a fost subliniat și de către autori recenți, în prezent nu mai suntem nevoiți să stăpânim "puteri" necunoscute "ce nu mai există în cursul actual, mecanic și anonim, al istoriei ", ci mai degrabă să "elaborăm idei noi, chiar idealuri noi, pentru a recăpăta o minimă influență asupra mersului lumii" (*FERRY, 234*). Ferry mai arată că "transcendența există" ... "în imanență", iar această transcendență este una a valorilor și reprezintă atributul "*umanismului nonmetafizic, contrar materialismului*" (*FERRY, 252*).

Realitatea în esența sa are o structura normativă *a priori*, adică orice raportare cu referire la ceva, se suprapune peste baza unor reguli deja acceptate, reguli în care sistemul de referințe este unul imaginat spațio-temporal, cu mențiunea că *a posteriori* regula poate fi schimbată de

autoritatea transcendent-imanentă, autoritatea care în cele din urmă nu poate fi decât și una reflexivă.

În concluzie este observată caracteristica normelor, așa cum a fost înțeles conceptul în cuprinsul tezei, ca unice componente ale realității, realitate care poate fi stabilită și ameliorată numai de către Autoritatea transcendent-imanentă și reflexivă, în intenționalitatea ”reglementării lumii”. Acesta poate fi un răspuns pentru întrebarea lui Leibniz, Schelling și Heidegger, ” *De ce este de fapt ființare și nu, mai curând, nimic ?* ”